

המאמר לקוח מתוך החוברת

מבוא להתנהגות מאתגרת בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

פברואר 2019

עורכות ראשיות:
ד"ר עדי לוי-ורד,
גב' מיה סבג
מכלול - יחידת הערכה
ומחקר, קרן שלום

מבוא להתנהגות מאתגרת בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

חוברת העשרה

שותפי עריכה

• ענת פרנק | מנהלת תוכן - תכניות ייחודיות, שירות
להערכה והכרה, אגף הערכה, הכרה ותכניות, מינהל
מוגבלויות, משרד העבודה, הרווחה והשירותים
החברתיים.

• שרון גנות | מנהלת ידע ושותפויות, קרן שלום.

תחושה והתנהגות

נורית הלינגר

אור כחול כהה
זה עוטף אותך ברחמים
צף אתה הוזה
מרחף בעולמות גבוהים,
אתה אולי יודע הכל
ורואה את הסודות גלויים
אתה ודאי רגוע מאוד
זה עוטף אותך ברחמים.

נח בתוך אמך
היא תיתן לך תמיד הכל
כשיבוא יומך
יש לך תמיד לאן ליפול,
בסוף אתה תצא לעולם
ומיד אתה תרגיש כאב
אור חזק מכה בפנים
ואתה מתחיל להיות רעב.

אל תמהר
אל תמהר לצאת
אל רגע האמת
אל תשבר
בסוף תצא אלי
כשאקח אותך בזרועותיי
אני תמיד אוהב
זה ודאי יכאב
כי אפילו אם האל שומר
בחוץ זה לפעמים בוער

שוב אתה בועט
כבר אבדה לך הסבלנות
בתוכי נובט
ורוקם לעצמן זהות
בסוף אתה תצא לעולם
ומיד אתה תרגיש כאב
אור חזק יכה בפנים
אעטוף אותך ברחמים.

(מתוך השיר : עטוף ברחמים, מילים : אהוד בנאי)

השיר המוכר הזה מתאר חוויה של עובר בתוך הרחם: הוא מרחף וצף, עורו רטוב ממי השפיר, הוא מוקף באור כחול כהה וכולי. זוהי חוויה תחושתית- מעורבים בה כל החושים. השיר מתאר גם את החוויה התחושתית הראשונית שלו מייד בצאתו לעולם: הוא ירגיש רעב, כאב וייחשף לאור חזק. גם כאן מעורבים, כמובן, חושים המעניקים לו מידע- הן מחוץ לגוף (אור) והן מתוכו (רעב).

ניתן לראות כיצד החוויה התחושתית הזו משפיעה על המצב הרגשי ועל ההתנהגות של העובר: הציפה בתוך הרחם החשוך מרגיעה אותו. אבל כיצד החוויות התחושתיות משפיעות עליו כשהוא מחוץ לרחם? היציאה לאוויר העולם מפגישה אותו עם תחושת הזדקקות להגנה ולשמירה: "אעטוף אותך ברחמים", "היא תיתן לך תמיד הכל", אך עם הגדילה וההתפתחות הוא הופך בהדרגתיות לאדם עצמאי ומתפקד, מסתגל לשינויים בקלות ובהצלחה ומסוגל לדאוג הן לצרכיו והן לצרכי זולתו. כשמדובר בתינוק שבראותו תקינה, סביר להניח שהתהליך הזה יעבור בהצלחה וללא הפרעות משמעותיות.

אולם, כשמדובר בתינוק שנולד עם מגבלה שכלית התפתחותית, המוח שלו מתקשה לתרגם את המידע התחושתית לצורך תגובה הולמת. לעתים בגלל בעיה באיבר החישה הספציפי (עיניים, אוזניים), לעתים בגלל בעיה במוח עצמו ולעתים בגלל בעיה משולבת. מאחר והתפקוד של החושים הוא הבסיס להתנהגות, כפי שמדגים השיר "עטוף ברחמים", סביר להניח שצוותים חינוכיים וטיפוליים יתקלו

בהתנהגויות מאתגרות שונות במהלך עבודתם: משיכות שיער, אוננות, חבטות ראש, אכילת חפצים שאינם אכילים, התפשטות, טלטול הגוף ועוד.

מאוד קשה להבין מדוע אדם יבחר לבלוע חפץ שאינו אכיל או יחליט לחבוט את ראשו בקיר שוב ושוב, הרי זוהי התנסות לא רצויה המעוררת כאב ואף עלולה לסכן את החיים. שימו לב שכל אחת מהדוגמאות הנ"ל מספקת חוויה תחושתית מסוימת לאדם בעל הצרכים המיוחדים, שגם אם היא מלווה בכאב, בחוסר נעימות או בהסבת נזק לסביבה, יש לה משמעות רבה עבורו. אם נסתכל על אותו אדם "דרך משקפיים תחושתיים" ונבין שההתנהגות אותה הוא מפגין נובעת מקשיים בתחום החושי ולא דווקא מכוונה לפגוע בעצמו, למשוך תשומת לב או להרע לסביבתו, נוכל גם לעזור לו.

מומלץ להתייעץ עם מרפאים בעיסוק בכל שאלה לגבי התנהגות מאתגרת. מרפאים בעיסוק שעובדים עם אוכלוסיות שלוקות במגבלה שכלית התפתחותית מסוגלים לתת מענה לאדם עם הקשיים התחושתיים. הם ינסו להתאים לאדם את הסביבה האופטימלית שתעניק לו את הגירויים להם הוא זקוק בצורה בטוחה ולמצוא עבורו תחליפים להתנהגויות הקיצוניות. זאת כדי שגם הוא יחווה את אותה תחושת רוגע, נינוחות, הגנה ושמירה שתוארה בשיר "עטוף ברחמים", כבסיס לאיכות חיים.